

Legionella – Bakterien både myndigheter, anleggseiere og private må ta på alvor

Vi har hatt to store utbrudd av legionærsykdom i Norge, i Stavanger i 2001 med 28 syke hvorav 7 døde, og i Sarpsborg/Fredrikstad-området i 2005 der 10 døde av 55 rapportert syke.

Økt fokus på diagnostisering av alvorlige lungebetennelser gir klare indikasjoner på at legionærsykdom forekommer oftere enn vi tidligere regnet med. Gjennom økt overvåking, som ble igangsatt etter utbruddet i Stavanger, har helsevesenet i Trondheim oppdaget flere sporadiske tilfeller av legionærsykdom, hvor smitekilden sannsynligvis har vært dusjer i private boliger. Fra 2001 har det i Trondheim vært rapportert en insidensrate på ca. 3 per 100 000 per år. Dette skal sammenlignes med 0,6 per 100 000 og år for resten av landet, hvor man ikke har trappet opp jakten på legionellapneumoni i samme grad.

Legionellabakterier kan også gi en mindre alvorlig sykdom, pontiacfeber, som forekommer hyppigere enn legionærsykdommen. I 2005 fikk 7 kvinner sannsynligvis pontiacfeber etter bading i boblebad, og ca 30 ansatte i en vindusfabrikk fikk pontiacfeber på grunn av smitte fra et trebefuktningssystem. I august 2006 fikk 21 fotballspillere på Sunnmøre pontiacfeber etter å ha dusjet i et idrettsanlegg. I motsetning til legionærsykdom som gir en alvorlig lungebetennelse, og som må behandles, gir pontiacfeber vanligvis en selvbegrensende, mer influensaliknende sykdom med feber, hodepine, muskelsmerter og tretthet. Symptomene ved pontiacfeber varer vanligvis 2-5 dager.

Utbrudd av legionærsykdom er ofte knyttet til utslipp av aerosoler fra kjøletårn. I arbeidet med smitteoppklaring etter utbruddet i Sarpsborg/Fredrikstad-området var derfor slike anlegg et naturlig fokus. Det viste seg imidlertid at smitekilden var en luftskrubber som behandler avgass fra treforedlingsindustri, det første tilfelle som er kjent også internasjonalt. Også andre potensielle smitekilder har fått økt oppmerksomhet de senere årene. I tillegg til boblebad, innendørs fontener og luftbefuktningssystemer, som har vært kjent som potensielle smitekilder lenge, er det funnet legionellabakterier i biodammer som behandler avløp fra treforedlingsindustri, bilvaskeanlegg, skjæreværker for metallbearbeiding og nylig var det et tilfelle av legionærsykdom forårsaket av en privat høytrykksspyler.

Sosial- og helsedirektoratet fastsatte kort tid etter utbruddet i Sarpsborg/Fredrikstad en midlertidig forskrift om tiltak for å hindre overføring av Legionella via aerosoler. Samtidig satte Helse- og omsorgsdepartementet ned en prosjektgruppe med oppdrag å foreta en grundig gjennomgang av gjeldende regelverk og tilsynsordning, og komme med forslag til permanente tiltak for å begrense smitteoverføring av legionella i Norge. Det nye regelverket blir gjort gjeldende fra 2008, og vil få form som et eget kapittel om forebygging av

legionellasmitte i forskrift om miljørettet helsevern. Departementet legger opp til at regelverket vil bli utformet som overordnede krav, og at retningslinjer for utforming, drift, vedlikehold, kontrolltiltak og lignende blir ivarettatt i faglige veiledere. Departementet legger også opp til en akkreditert 3. partsvurdering av høyrisikohanleggene kjøletårn og luftskrubbere. Dette krever en lovendring som vil komme senere. Bassengbadforskriften vil få tilføyelser om tiltak for å forebygge legionellasmitte fra boblebad. Som et ledd i arbeidet med nytt regelverk, vil det før nyttår komme en ny veileder fra Nasjonalt folkehelseinstitutt, som vil erstatte den eksisterende, også kjent som Smittevern 8.

Om antallet tilfeller av legionærsykdom og pontiacfeber har økt de senere årene, eller om økningen i antall registrerte tilfeller bare skyldes mer bevisst diagnostikk, er vanskelig å si. Økt fokus på energisparetiltak kan ha bidratt til økt eksponering for legionellabakterier. Bruk av varmpumper og vannsystemer med moderate vanntemperaturer som er gunstig for legionellavekst, og økt bruk av sparedusjer, som danner mer aerosoler, kan ha bidratt til flere smittetilfeller. Det samme gjelder for overgangen fra kobberrør til plastrør i husinstallasjoner, som vil kunne bidra til økt vekst av mikroorganismer i interne vannfordelingsnettetsiden kobber har veksthemmende effekt på mikroorganismer.

Økning i antall tilfeller eller ikke, legionellabakteriene må tas på alvor. Ett eksempel på dette er Bærum kommune, der rådmannen i slutten av oktober i år bestemte at fem svømmehaller skulle stenges med umiddelbar virkning etter at analyser indikerte legionellabakterier i disse anleggene. Funnene kom som følge av at kommunen i 2007 startet et systematisk arbeid med risikovurdering og tiltak for forebygging av legionellasmitte.

Kommuner og andre eiere av anlegg som kan spre legionellabakterier, må sørge for at potensielle smittekilder kartlegges, at risikovurderinger gjennomføres og at forebyggende tiltak iverksettes. Dette vil være en utfordring på flere måter. Risikovurderinger kan være kompliserte, og forebyggende tiltak kan ha bivirkninger. For eksempel er sølv- og kobberioner, som er effektivt for bekjempning av legionellabakterier, miljøgifter som vil kunne få negative konsekvenser for miljøet, og for disponering av avløps slam. Ikke alle luftskrubbere er høyrisikohanlegg som skal være gjenstand for 3. partsvurderinger. Det er viktig at regelverket blir praktisert slik at de riktige tiltakene blir gjennomført på riktig sted. Her har både myndigheter og sentrale faginstanser en viktig rolle.

Å nå fram med informasjon til de tusen hjem om hvordan man med enkle tiltak kan unngå å bli smittet hjemme, er også en utfordring for sentrale myndigheter.

En undersøkelse av forekomst av legionærsmitte ved sykehus i USA, konkluderte med at bruk av kloramin i vannverkene reduserte risikoen for slik smitte betydelig. I USA er bruk av kloramin mer utbredt enn i Norge. En mer utstrakt bruk av kloramin ved norske vannverk kan være en vei å gå for å redusere risikoen for legionellasmitte.